

Barbara Jonczyk, Beata Nowotarska-Romaniak, Helena Ogrodnik

Akademia Ekonomiczna w Katowicach

KAPITAŁY WŁASNE W POLSKIM SEKTORZE UBEZPIECZEŃ

1. Wstęp

Każda działalność wymaga określonych zasobów i źródeł finansowania. Źródłem finansowania mogą być kapitały i fundusze własne, pożyczki, kredyty bankowe, a także różne zobowiązania pozabankowe. Ukształtowanie wielkości i struktury kapitałów stanowi istotne zagadnienie decyzyjne w zakresie gospodarki finansowej instytucji ubezpieczeniowych. Umiejętne zarządzanie pasywami, świadomość istnienia i identyfikacja wszystkich ograniczeń oraz możliwości w tym zakresie stanowią zasadnicze warunki powodzenia działalności ubezpieczyciela na rynku.

W zakresie pozyskiwania kapitałów zakłady ubezpieczeń mogą implementować rozwiązania wypracowane przez ogólną teorię finansów. Dotyczy to szczególnie podejmowania decyzji inwestycyjnych oraz sposobów reagowania na określone uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne, które zasadniczo są wspólne dla wszystkich podmiotów gospodarczych. Występują jednak wyjątki związane ze specyfiką działalności ubezpieczeniowej wymagające odejścia od klasycznych rozwiązań.

W zakładach ubezpieczeń specyficzne funkcje do spełnienia mają kapitały własne będące gwarantem stabilizacji i bezpieczeństwa finansowego. Celem opracowania jest analiza i ocena kształtowania się wielkości i struktury kapitałów własnych podmiotów polskiego sektora ubezpieczeń. Badania przeprowadzono na podstawie danych liczbowych charakteryzujących odpowiednie wielkości ekonomiczne łącznie dla wszystkich zakładów ubezpieczeń, uwzględniając specyfikę działalową. Wykazane tendencje są zatem charakterystyczne dla całego sektora i nie muszą być zgodne z prawidłowościami występującymi w poszczególnych zakładach.

2. Kształtowanie się kapitałów podstawowych polskiego sektora ubezpieczeń

Własnymi źródłami finansowania zakładu ubezpieczeń są kapitały: podstawowy, zapasowy, rezerwowy z aktualizacji wyceny oraz pozostały rezerwowy. Do kapitałów własnych zakładu ubezpieczeń, zgodnie z ustawą o rachunkowości, zalicza się

także należne, lecz niewniesione wkłady na poczet kapitału podstawowego, niepodzielony wynik finansowy z lat ubiegłych oraz wynik finansowy roku obrotowego.

Zasadnicze znaczenie w działalności każdego podmiotu ma kapitał podstawowy. Stanowi on podstawę działalności zakładu ubezpieczeń. Wnoszony przez właścicieli przy zakładaniu przedsiębiorstwa ubezpieczeniowego nazywany jest kapitałem zakładowym. Musi on być w całości pokrywany wkładem pieniężnym. Wkład ten nie może pochodzić z kredytu, pożyczki, nieujawnionych lub nielegalnych źródeł. Środki na jego pokrycie nie mogą być też obciążone w żaden inny sposób. Przy zakładaniu przedsiębiorstwa ubezpieczeniowego wymagane jest, aby kapitał zakładowy ubezpieczeniowej spółki akcyjnej został wniesiony w całości przed jej rejestracją, natomiast kapitał zakładowy towarzystw ubezpieczeń wzajemnych musi zostać opłacony w terminie 30 dni od daty ich rejestracji.

W trakcie prowadzenia działalności ubezpieczeniowej wysokość kapitału podstawowego może się zmieniać. Jego podwyższenie lub obniżenie wymaga każdorazowo dokonania stosownych zmian w statucie zakładu ubezpieczeń. Wartość kapitału podstawowego powinna być zgodna z danymi zamieszczonymi w Krajowym Rejestrze Sądowym, z umową spółki i ze statutem zakładu ubezpieczeń.

Kapitał podstawowy krajowego zakładu ubezpieczeń nie może być niższy, niż najwyższa wysokość minimalnego kapitału gwarancyjnego wymaganego dla grup ubezpieczeń, w zakresie których zakład ten posiada zezwolenie na wykonywanie działalności ubezpieczeniowej. Jego prawidłowa wysokość w trakcie prowadzenia działalności jest wyznaczana na podstawie marginesu wypłacalności.

W literaturze przedmiotu występuje on wraz z przymiotem gwarancyjnego charakteru. Oznacza to, że nie powinien być angażowany w działalność *stricto* operacyjną i służyć zaspokojeniu roszczeń ubezpieczonych.

Tabela 1. Kapitał podstawowy polskiego sektora ubezpieczeń

Lata	Dział I		Dział II		Ogółem	
	wartość w tys. zł	dynamika w %	wartość w tys. zł	dynamika w %	wartość w tys. zł	dynamika w %
1993	40 300	118,79	73 217	176,28	113 517	153,81
1994	147 314	365,54	190 784	204,67	338 098	297,84
1995	211 649	143,67	265 267	139,04	476 916	141,06
1996	254 067	120,04	391 312	147,52	645 379	135,32
1997	370 409	145,79	674 191	172,29	1 044 601	161,86
1998	696 335	187,99	947 549	140,55	1 643 884	157,37
1999	1 117 204	160,44	1 311 696	138,43	2 428 900	147,75
2000	1 554 484	139,14	1 588 504	121,10	3 142 988	129,40
2001	1 860 844	119,71	1 863 805	117,33	3 724 649	118,51
2002	2 069 974	111,24	2 020 822	108,42	4 090 796	109,83
2003	2 222 297	107,36	2 175 013	107,63	4 397 310	107,49
2004	2 160 916	97,20	2 490 117	114,49	4 651 033	105,77
2005	2 211 741	102,35	2 518 653	101,15	4 730 394	101,71

Źródło: opracowanie własne na podstawie [1; 2; 4].

Kształtowanie się poziomu kapitału podstawowego w polskim sektorze ubezpieczeń przedstawiono w tab. 1. W latach 1993-2000 wskaźniki dynamiki kształtowały się na wysokim poziomie, przyjmując wartości z przedziału od 118,79 do 365,54%. Wysoka dynamika kapitałów podstawowych nie powinna dziwić, zważywszy na dynamiczny rozwój sektora ubezpieczeń oraz wymogi wypłacalności stawiane zakładom ubezpieczeń.

Rozwój sektora ubezpieczeń musiał się przełożyć na wzrost wartości marginesu wypłacalności ubezpieczycieli. Jeżeli się pamięta, iż margines wypłacalności to ustalona parametrycznie minimalna wysokość środków własnych, jakie na danym etapie działalności winien utrzymywać zakład ubezpieczeń, to nie zaskakuje równoczesny wzrost kapitałów podstawowych będących integralnym elementem tych środków.

Ponieważ w początkowych latach tworzenia się polskiego rynku ubezpieczeń działające na nim podmioty dysponowały kapitałami niewystarczającymi w odniesieniu do rozmiaru działalności, podejmowały działania mające na celu ich dokapitalizowanie. Ważnymi czynnikami wpływającymi na wzrost kapitałów podstawowych zakładów ubezpieczeń w drugiej połowie lat 90. były także: reforma systemu ubezpieczeń społecznych w Polsce oraz otwarcie rynku dla kapitału zagranicznego. Znaczny wzrost kapitałów wystąpił zwłaszcza w następujących podmiotach:

- w 1994 r. – PZU na Życie o 450%, KUKE SA o 636%, STU Hestia Insurance SA o 346%, TU Samopomoc SA i TUW TUW o ponad 180%,
- w 1995 r. – Nationale-Nederlanden TUnŻ SA o 366,67%, TU Winterthur Życie SA o 200%, TU Europa SA o 200%,
- w 1996 r. – Commercial Union Polska TU Ogólnych SA o 400%, TU Compensa SA o 340%, TUiR Cigna STU SA o 270%,
- w 1997 r. – PAPTUnŻiR Amplico Life SA o 266,67%, Daewoo TU SA o 419%, PZU SA o 340%, KU Filar SA o 331,7%,
- w 1998 r. – Commercial Union Polska TU na Życie SA o 312,5%, TUnŻ Royal PBK SA o 221,55%, TUŻiE Petrus SA o 221,55%, TU Allianz Polska SA o 436%, TUW Skok o 423,86%, TUwRiGŻ Agropolisa SA o 200,81%,
- w 1999 r. TU Winterthur Życie SA o 700%, KU Filar Życie SA o 272%, TU na Życie Warta Vita SA o 219%, TU Winterthur SA o 300%, TU Allianz Polska SA o 248,57%, TUW Wielkopolska o 207,45% [1; 4].

Analizując dane liczbowe przedstawione w tab. 1, zwrócić należy uwagę, iż w ostatnich czterech latach dynamika zmian kapitałów podstawowych w polskim sektorze ubezpieczeń była niewielka. W roku 2004 w dziale I ubezpieczeń na życie dynamika zmian kapitałów podstawowych przyjęła wartość ujemną. Sytuacja ta była rezultatem znacznego obniżenia wysokości kapitału podstawowego przez dwa zakłady ubezpieczeń: TUnŻ Skok SA oraz Credit Suisse Life & Pensions TUnŻ SA.

W ujęciu nominalnym wartość kapitałów podstawowych polskiego sektora ubezpieczeń w latach 1993-2005 wzrosła ogółem ponad 41-krotnie, przy czym w dziale I wzrost był prawie 55-krotny, a w dziale II – 34-krotny. Natomiast w ujęciu realnym wartość kapitałów podstawowych w 2005 r. stanowiła odpowiednio: 72-krotność w dziale I, 45-

-krotność w dziale II oraz 55-krotność ogółem wartości kapitałów posiadanych przez zakłady ubezpieczeń w 1993 r. Różnica między wartościami realnymi i nominalnymi wynika z wysokiej inflacji, jaka występowała do 2001 r.

Pogłębiając analizę dotyczącą kształtowania się wartości kapitałów podstawowych należy zwrócić uwagę na stopień ich opłacenia. Odpowiednie dane liczbowe dotyczące polskiego sektora ubezpieczeń przedstawiono w tab. 2.

Tabela 2. Stopień opłacenia kapitału podstawowego zakładów ubezpieczeń (w %)

Lata	Dział I	Dział II
1993	94,10	84,88
1994	93,71	82,46
1995	95,00	77,00
1996	95,08	94,21
1997	97,65	97,82
1998	98,80	98,32
1999	96,01	89,48
2000	97,34	97,26
2001	95,85	99,98
2002	98,01	99,99
2003	97,54	99,27
2004	99,08	99,94
2005	99,10	99,99

Źródło: opracowanie własne na podstawie [1; 2; 4].

Jak wynika z przedstawionych danych, w latach 1993-1995 występował znacznie wyższy stopień opłacenia kapitału podstawowego w dziale I niż w dziale II. Zwiększenie stopnia opłacenia kapitału podstawowego w dziale II ubezpieczeń, jakie nastąpiło w 1996 r. było m.in. wynikiem wprowadzenia nowych regulacji prawnych zobowiązujących zakłady ubezpieczeń do 100% opłacenia pierwszej emisji kapitału, a także nierejestrowania podwyższenia kapitału podstawowego, gdy nie została opłacona poprzednia emisja. Od roku 1997 poziom opłacenia kapitału podstawowego w sektorze ubezpieczeń ulegał wahaniom, aby ustabilizować się na poziomie bliskim 100% w dziale I w roku 2004 a w dziale II – w roku 2001.

Za celowe należy uznać podkreślenie, iż znaczną część kapitałów podstawowych w polskim sektorze ubezpieczeń stanowią inwestycje zagraniczne. Poziom tych inwestycji oraz ich udział w kapitale podstawowym zakładów ubezpieczeń w latach 1993-2005 przedstawiono w tab. 3. Z zamieszczonych w niej danych wynika, że do 1998 r. inwestycje zagraniczne w zakładach ubezpieczeń działu II charakteryzowała wyższa dynamika niż inwestycje w podmiotach działu I (tab. 3).

Sytuacja uległa zmianie w okresie wprowadzania reformy ubezpieczeń społecznych oraz otwarcia rynku dla kapitału zagranicznego. W 1999 r. wskaźnik dynamiki inwestycji zagranicznych w zakładach ubezpieczeń działu I osiągnął najwyższy poziom w badanym okresie, przyjmując wartość 229,6%, natomiast w

podmiotach działu II maksymalna wartość wskaźnika dynamiki wystąpiła w 1997 r. (235,4%), podczas gdy w roku 1999 osiągnęła ona poziom 224,2%.

Tabela 3. Inwestycje zagraniczne w polskim sektorze ubezpieczeń

Lata	Dział I		Dział II		Ogółem	
	dynamika w %	% kapitału podstawowego	dynamika w %	% kapitału podstawowego	dynamika w %	% kapitału podstawowego
1993	152,1	44,56	114,0	9,32	137,2	19,96
1994	134,5	16,40	233,8	10,65	166,9	13,15
1995	169,1	19,30	140,9	10,79	156,2	14,57
1996	144,0	23,14	204,4	14,95	168,9	18,18
1997	214,3	34,03	235,4	20,43	224,8	25,25
1998	179,7	32,53	225,8	32,82	203,8	32,69
1999	229,6	46,55	224,2	53,15	226,5	50,12
2000	166,0	55,53	142,5	62,53	152,5	59,07
2001	143,6	66,60	131,2	69,00	137,0	67,81
2002	121,4	72,66	112,7	71,03	116,9	71,85
2003	105,1	71,15	107,8	72,72	106,5	71,93
2004	96,1	70,32	115,8	73,61	105,9	72,08
2005	113,44	76,01	105,15	76,32	108,9	76,18

Źródło: opracowanie własne na podstawie [1; 2; 4].

Kolejną zmianę w kształtowaniu się wskaźników dynamiki inwestycji zagranicznych można zauważyć w roku 2003. W latach 2003-2005 dynamika inwestycji zagranicznych w polskim sektorze ubezpieczeń wyraźnie osłabła, co znalazło swoje odzwierciedlenie w ukształtowaniu odpowiednich wskaźników.

Zmniejszenie się dynamiki inwestycji zagranicznych w polskim sektorze ubezpieczeniowym nie oznaczało znacznego obniżenia ich udziału w kapitałach podstawowych zakładów ubezpieczeń. Można zauważyć, że od roku 1994 kapitał zagraniczny zwiększał swój udział w kapitałach podstawowych podmiotów ubezpieczeniowych. Początkowo wzrost udziału kapitałów zagranicznych wynikał głównie z podejmowania działalności na rynku przez nowych ubezpieczycieli z przeważającym udziałem kapitału zagranicznego, a także związany był z podwyższaniem wartości inwestycji zagranicznych w już działających zakładach ubezpieczeń. Do roku 1998 udział inwestycji zagranicznych w kapitałach podstawowych zakładów ubezpieczeń nie przekroczył poziomu 33%. Od roku 1999, gdy zagraniczni ubezpieczyciele mogli już samodzielnie podejmować działalność na polskim rynku, udział ten przekroczył poziom 50%, aby w roku 2005 przyjąć wartość ok. 76%.

Znaczny udział kapitału zagranicznego w kapitałach podstawowych polskiego sektora ubezpieczeń niesie ze sobą zarówno szanse, jak i zagrożenia. Z jednej strony może on przyczyniać się do umacniania rynku. Inwestorzy zagraniczni obok dokapitalizowania, podnoszącego stopień bezpieczeństwa prowadzonej działalności, dokonują reorganizacji i modernizacji podmiotów, w których angażują swój kapitał. Poprzez szkolenia podwyższają kwalifikacje zawodowe pracowników, wpływając na zwiększenie wydajności ich

pracy, a także wykorzystują wiedzę z zakresu światowego rynku ubezpieczeniowego i reasekuracyjnego do wyceny ryzyka przy wprowadzaniu nowych produktów. Z drugiej zaś strony pamiętać należy również o tym, że transfer wypracowanych na polskim rynku zasobów poza granice kraju ogranicza w znacznym stopniu potencjał finansowy dostarczany gospodarce, a poprzez powiązania międzynarodowe staje się bardziej podatny na sytuację występującą na światowych rynkach ubezpieczeniowych.

3. Kapitały zapasowe i rezerwowe

Wśród kapitałów własnych zakładu ubezpieczeń, obok kapitału podstawowego, ważną rolę odgrywa także kapitał zapasowy. Tworzony jest on zarówno w wyniku obowiązkowych odpisów z zysku, jak również dobrowolnie. Obowiązkowe odpisy z zysku nie mogą być niższe niż 8% zysku za dany rok obrotowy dopóki jego wysokość nie osiągnie poziomu 1/3 kapitału zakładowego. Dodatkowymi źródłami tworzenia kapitału zapasowego mogą być nadwyżki osiągnięte przy sprzedaży akcji powyżej wartości nominalnej, pozostałe po pokryciu kosztów emisji akcji, a także dopłaty akcjonariuszy i udziałowców w zamian za przyznanie specjalnych uprawnień. Środki pochodzące z dopłat mogą zostać przeznaczone na tworzenie kapitału zapasowego, jeżeli nie będą one użyte na wyrównanie nadzwyczajnych odpisów i strat [3]. Gdy wysokość kapitału zapasowego przekroczy minimalny wymóg 1/3 wysokości kapitału zakładowego, możliwe jest dalsze jego zasilanie z zysku na podstawie decyzji organów firmy.

Kapitał zapasowy bywa określany mianem kapitału bezpieczeństwa. Jego rolą jest zapewnienie płynności i wypłacalności przedsiębiorstwa ubezpieczeniowego, co przejawia się m.in. faktem ciągłej gotowości do pokrycia ewentualnych strat bilansowych. Podstawowe parametry charakteryzujące kapitały zapasowe zakładów ubezpieczeń zostały przedstawione w tab. 4 i 5.

Tabela 4. Podstawowe parametry charakteryzujące kapitały zapasowe zakładów ubezpieczeń działu I (w %)

Lata	Dynamika kapitału zapasowego, poprzedni rok = 100%	Relacja kapitału zapasowego do kapitałów własnych	Relacja kapitału zapasowego do kapitału podstawowego
1994	-	8,06	13,23
1995	219,14	14,17	20,36
1996	198,55	19,36	34,17
1997	259,81	32,22	65,28
1998	147,29	26,07	46,59
1999	202,85	35,39	63,48
2000	155,26	38,12	68,59
2001	156,51	46,01	85,93
2002	139,76	49,67	107,97
2003	131,13	53,45	132,62
2004	127,20	55,15	177,08
2005	101,80	49,13	170,80

Źródło: opracowanie własne na podstawie [1; 2; 4].

Tabela 5. Podstawowe parametry charakteryzujące kapitały zapasowe zakładów ubezpieczeń działu II (w %)

Lata	Dynamika kapitału zapasowego, poprzedni rok = 100%	Relacja kapitału zapasowego do kapitałów własnych	Relacja kapitału zapasowego do kapitału podstawowego
1994	-	53,47	61,94
1995	268,47	100,24	115,34
1996	67,23	49,99	57,56
1997	143,20	81,30	45,30
1998	137,14	43,18	46,23
1999	249,19	43,72	80,37
2000	231,81	62,73	152,31
2001	127,51	62,27	165,53
2002	117,43	57,70	181,76
2003	124,73	63,84	207,57
2004	119,59	46,58	224,90
2005	112,44	41,96	241,83

Źródło: opracowanie własne na podstawie [1; 2; 4].

Analizując wysokość wskaźników dynamiki kapitału zapasowego, można stwierdzić, że w latach 1994-2001 w zakładach ubezpieczeń zarówno działu I, jak i działu II wskaźniki te przyjmowały wyższe wartości niż po roku 2001. Wysoki poziom dynamiki w pierwszym z wymienionych okresów w pewnym stopniu wynikał z procesów inflacyjnych występujących na polskim rynku. Wpływ na jej poziom miały także zmiany w wysokości kapitałów własnych wynikające z powstawania nowych zakładów ubezpieczeń oraz ze zwiększania kapitałów podmiotów już funkcjonujących w polskim sektorze, czego konsekwencją było wnoszenie agio oraz dodatkowych dopłat przez akcjonariuszy i udziałowców.

Regułą jest, iż w nowo powstających zakładach ubezpieczeń kapitał podstawowy jest wyższy od zapasowego. Natomiast w toku prowadzonej działalności relacje te ulegają odwróceniu. Prawdopodobnie ta znalazła potwierdzenie w praktyce zakładów ubezpieczeń prowadzących działalność na polskim rynku. W zakładach ubezpieczeń działu I ubezpieczeń na życie od roku 2002 kapitały zapasowe ukształtowały się na poziomie wyższym niż kapitały podstawowe, w zakładach ubezpieczeń działu II pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych kapitały zapasowe przewyższyły zaś poziom kapitałów podstawowych już w roku 2000.

Oceniając kształtowanie się relacji kapitałów zapasowych do kapitałów własnych w zakładach ubezpieczeń działu I, można zauważyć, iż do roku 2004 następował systematyczny wzrost tych relacji. W 2005 r. kapitały zapasowe stanowiły ok. 50% kapitałów własnych zakładów ubezpieczeń na życie. Natomiast w zakładach ubezpieczeń działu II relacje badanych kapitałów nie wykazywały jednolitych tendencji. Znaczne ich wahania związane były m.in. z koniecznością pokrywania strat bilansowych. Ujemny wynik finansowy był także przyczyną przewyższenia przez kapitały zapasowe łącznej wysokości kapitałów własnych zakładów ubezpieczeń działu II w 1995 r.

Do kapitałów własnych zakładów ubezpieczeń, poza kapitałem podstawowym i zapasowym zalicza się także kapitał rezerwowy z aktualizacji wyceny oraz pozostały kapitał rezerwowy. Kształtowanie się relacji tych kapitałów do kapitałów własnych przedstawiono w tab. 6.

Tabela 6. Udział kapitałów rezerwowych z aktualizacji wyceny oraz pozostałych kapitałów rezerwowych w kapitałach własnych zakładów ubezpieczeń (w %)

Lata	Udział kapitałów rezerwowych z aktualizacji wyceny w kapitałach własnych		Udział pozostałych kapitałów rezerwowych w kapitałach własnych	
	dział I	dział II	dział I	dział II
1994	2,23	9,86	1,90	0,35
1995	1,79	8,17	2,18	1,09
1996	1,22	5,66	3,01	1,38
1997	0,77	6,35	0,78	5,30
1998	0,41	2,39	1,03	2,97
1999	0,27	0,95	0,67	1,20
2000	0,18	0,58	0,84	1,30
2001	0,11	0,46	0,65	1,12
2002	1,25	7,68	11,46	0,99
2003	0,42	2,45	11,25	1,02
2004	1,24	30,97	8,43	0,61
2005	1,46	28,54	8,14	0,64

Źródło: opracowanie własne na podstawie [1; 2; 4].

Jak wynika z przedstawionych danych liczbowych, kapitały rezerwowe w analizowanym okresie generalnie stanowiły niewielki odsetek kapitałów własnych zakładów ubezpieczeń. Znaczny wzrost udziałów kapitałów rezerwowych z aktualizacji wyceny w kapitałach własnych zakładów ubezpieczeń działu II od 2004 r. wynikał przede wszystkim ze zmiany zasad ewidencjonowania różnic z tytułu aktualizacji wyceny lokat, które zostały zakwalifikowane do kategorii aktywów dostępnych do sprzedaży lub kategorii udziałów w jednostkach podporządkowanych.

4. Wynik finansowy w kształtowaniu kapitałów własnych podmiotów polskiego sektora ubezpieczeń

Analizując kształtowanie się kapitałów własnych zakładów ubezpieczeń funkcjonujących na polskim rynku, badaniu należy poddać również wartości, jakie przyjmował wynik finansowy. Determinantami kapitałów własnych są zarówno wynik finansowy z lat ubiegłych, jak i zysk lub strata netto osiągnięta w roku obrachunkowym. Kształtowanie się tych pozycji pasywów przedstawiono w tab. 7.

Jak wynika z danych przedstawionych w tab. 7, w zakładach ubezpieczeń działu I wynik finansowy z lat ubiegłych generalnie miał niewielki wpływ na kształtowania poziomu ich kapitałów własnych. Tylko w latach 2003 i 2005 strata z lat ubiegłych spowodowała zmniejszenie kapitału własnego o ok. 20%. Natomiast

wynik finansowy bieżącego okresu w latach 1994-1997 oraz w latach 2003 i 2005 miał istotny wpływ na zwiększenie wielkości tych kapitałów.

Tabela 7. Wynik finansowy jako element kapitałów własnych

Lata	Dział I				Dział II			
	wynik finansowy z lat ubiegłych		wynik finansowy roku obrotowego		wynik finansowy z lat ubiegłych		wynik finansowy roku obrotowego	
	w tys. zł	% kapitału własnego	w tys. zł	% kapitału własnego	w tys. zł	% kapitału własnego	w tys. zł	% kapitału własnego
1994	-4 469	-1,85	78 722	32,56	-238 557	-107,95	164 789	74,57
1995	-2 073	-0,69	48 565	16,12	-239 572	-75,70	-1 939	-0,61
1996	-23 163	-5,29	122 177	27,90	-18 078	-4,24	-146 979	-34,45
1997	-32 465	-4,75	156 577	22,90	-190 508	-50,71	-442 482	-117,79
1998	20 137	1,62	194 070	1,62	-670 505	-69,12	278 920	28,75
1999	33 430	1,80	155 302	1,80	-211 490	-8,86	341 794	14,32
2000	-52 341	-1,95	235 214	-1,95	-428 383	-11,11	248 351	6,44
2001	-273 121	-7,86	339 400	-7,86	-760 292	-15,34	688 333	13,89
2002	-334 652	-7,44	574 904	-7,44	117 696	1,87	43	0,0
2003	-1 381 344	-25,19	1 138 603	20,77	-751 118	-10,61	905 064	12,79
2004	395 601	5,85	-102 738	-1,52	135 855	1,17	213	0,0
2005	-1 286 012	-16,65	2 281 714	29,54	-1 295 522	-8,95	2 961 458	20,45

Źródło: opracowanie własne na podstawie [1; 2; 4].

Tabela 8. Dynamika kapitałów własnych w polskim sektorze ubezpieczeń (w%)*

Lata	Dział I	Dział II
1994	408,02	-162,72
1995	126,99	254,60
1996	148,83	92,24
1997	154,64	92,12
1998	178,85	258,22
1999	149,43	246,12
2000	144,12	161,71
2001	129,67	128,35
2002	130,46	127,04
2003	119,79	111,60
2004	119,81	159,92
2005	118,71	128,90

* Przy obliczaniu dynamiki rok poprzedni = 100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie [1; 2; 4].

Odmienne kształtował się wpływ wyniku finansowego na wielkość kapitałów własnych w zakładach ubezpieczeń działu II. W analizowanym okresie (z wyjątkiem lat 2002 i 2004) wynik finansowy z lat ubiegłych obniżał poziom kapitałów własnych. W roku 1994 wielkość straty była wyższa niż poziom kapitałów własnych. Niewątpliwie wpłynął na to ujemny wynik finansowy z poprzedniego okresu

odnotowany przez największy zakład ubezpieczeń działający na polskim rynku – PZU SA. Natomiast wynik finansowy roku obrotowego generalnie (poza latami 1995-1997, gdy miał charakter ujemny), pozytywnie wpływał na poziom kapitałów własnych. Największa strata wystąpiła w roku 1997. Była ona spowodowana wysokimi kwotami odszkodowań i świadczeń wypłaconych w związku z powodzią.

Mimo występowania strat w przedsiębiorstwach ubezpieczeniowych tylko w 1993 r. w zakładach ubezpieczeń działu II ogółem poziom kapitałów własnych był ujemny (por. tab. 8).

W latach 1994-2005 kapitały własne w podmiotach działu zarówno I, jak i w dziale II przyjmowały wartości dodatnie i wykazywały tendencję wzrostową. W tab. 8 przedstawiono wskaźniki dynamiki kapitałów własnych. Na uwagę zasługują zmiany, jakie wystąpiły w 1994 r. W dziale I miał miejsce przeszło czterokrotny wzrost kapitałów własnych w stosunku do stanu z roku 1993. Był on w głównej mierze rezultatem podwyższenia wysokości kapitałów podstawowych zakładów ubezpieczeń na życie. Natomiast minusowa wartość wskaźnika dynamiki kapitałów własnych przedsiębiorstw ubezpieczeniowych działu II wynikała z faktu, iż w roku 1993 kapitały te przyjmowały wartości ujemne. Wpływ na ukształtowanie tego wskaźnika miała też strata poniesiona przez te podmioty w ubiegłych okresach. Ujemne wyniki finansowe, a także upadłości zakładów ubezpieczeń determinowały dynamikę kapitałów własnych zakładów ubezpieczeń działu II również w następnych okresach. Znaczny wzrost wartości kapitałów podstawowych i zapasowych w badanym okresie spowodował, że poziom kapitałów własnych stał się bardziej stabilny i ponoszenie strat przez zakłady ubezpieczeń nie powoduje jego istotnych wahań.

5. Zakończenie

Istota działalności ubezpieczeniowej, rozumianej jako wykonywanie czynności ubezpieczeniowych związanych z oferowaniem i udzielaniem ochrony na wypadek ryzyka wystąpienia skutków zdarzeń losowych, nakazuje spojrzeć na kapitały własne stanowiące istotne źródło finansowania tej działalności nieco odmiennie niż w przedsiębiorstwach produkcyjnych i handlowych. Ponieważ ubezpieczyciele (ubezpieczeniowe spółki akcyjne i towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych) zaliczani są do instytucji zaufania publicznego, posiadane przez nich kapitały własne powinny gwarantować realność ochrony ubezpieczeniowej.

Przeprowadzone badania wykazały, że w analizowanym okresie wystąpił znaczny wzrost kapitałów własnych zakładów ubezpieczeń działających w dziale zarówno ubezpieczeń na życie, jak i w dziale pozostałych ubezpieczeń osobowych i ubezpieczeń majątkowych. W początkowym okresie tworzenia sektora ubezpieczeniowego w Polsce w ramach kapitałów własnych główną rolę odgrywały kapitały podstawowe. Wraz z jego rozwojem następowało zwiększenie znaczenia kapitałów zapasowych jako elementu kapitałów własnych. Wzmocnienie bazy kapitałowej w znacznym stopniu było wynikiem inwestycji, głównie zagranicznych. Za-

uważyć jednak należy, iż na poziom kapitałów własnych wpływał także wynik finansowy osiągany przez podmioty sektora ubezpieczeń, który często (szczególnie w zakładach działu II) obniżał poziom tych kapitałów.

Ogólnie zmiany w zakresie kapitałów własnych, jakie dokonały się w polskim sektorze ubezpieczeń w analizowanym okresie, ocenić należy pozytywnie. Postulować jednak należy podjęcie działań w kierunku poprawy wyniku finansowego osiąganego przez podmioty tego sektora, by nie wpływał on ujemnie na poziom kapitałów własnych, lecz przyczyniał się do jego wzrostu.

Literatura

- [1] Biuletyn PUNU za rok 1996, Warszawa 1997.
- [2] Roczniki Komisji Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych, www.knuife.gov.pl.
- [3] Ustawa z dnia 15 września 2000 r., Kodeks spółek handlowych, DzU nr 94, poz. 1037 z późn. zm.
- [4] Wyniki sektora ubezpieczeń za rok 1998, Biuletyn PUNU, Warszawa 1999.

CAPITAL IN THE POLISH INSURANCE SECTOR

Summary

Capital of insurance companies guarantees their stabilization and financial safety. Their value and ways of capital contribution are governed to a great extent by legal regulations. It mainly concerns where the capital comes from, ways of capital contribution and application and the minimal value of subscribed capital. The paper presents the results of an analysis together with the evaluation of the value and structure of capital of insurance companies operating within the Polish insurance sector.

The research which was carried out demonstrates that in the analyzed period of time a substantial increase of capital had been noticed. In the beginning, when the Polish insurance sector was being formed, subscribed capitals within the scope of capital played a crucial role. Together with the development of this sector the importance of reserve capital as an element of capital has risen. Foreign investment, to a great extent, had a direct influence on the strengthening of the capital base.

However, it should be mentioned that the financial result obtained by insurance sector entities had also an impact on the level of capital as it often (mainly in insurance companies of II sector) reduced the level of these capitals.

Nevertheless, changes occurring within the scope of capital in the years 1993-2005 are beneficial. However, it is highly recommended to introduce measures to improve the financial result made by insurance sector companies so that it will not have a negative influence on the level of capital but it should contribute to their increase.